

Tvoření sloves v češtině

- odvozování – sufixace/PREFIXACE
- skládáním – okrajově (*zadostiučinit, zlořečit, svatořečit, dobrořečit* – podle cizích lat./něm. vzorů)
- sousloví (lze těžko určit míru těsnosti spojení a tudíž hranici mezi slovesným souslovím a volným spojením) brát v úvahu, mít na zřeteli,

SUFFIXACE (KP=formant) - třídy

- II. tiskne (ne/nou) (hrknout)
- III. kupuje (uje/ova) (programovat)
- IV. prosí (í/i) (cenit)
- IV. trpí (í/e/ě) (škaradět)
- IV. sází (í/e/ě) (deverb. překážet)
- V. dělá (á/a) (řapat)
- Srv. PMČ (pozor - jiné třídění 6 tř. podle km. Min. Je třeba se orientovat podle vzorů)

Všimněte si, které třídy/vzory nefigurují ve výše uvedeném seznamu (uzavřené).

PREFIXACE

- do-, na-, nad(e)-, o-, ob(e)-, od(e)-, po-, pod(e)-, pro-, pře-, před(e)-, při-, roz(e)-, s(e)-, u-, v(e)-, vy-, vz(e)-, z(e)-, za-
- ne-
- ab(s)- (absorbovat), a(d)- (adoptovat, adaptovat), de(z)- (deformovat, dezinterpretovat), di(s)- (diferovat, disimilovat), e(x)- (emigrovat, exportovat), i(n)-/im- (implikovat, imigrovat), ko(n)-/kom- (konferovat, komponovat), pre- (presuponovat), re- (regenerovat), su(b)-/sus (subordinovat, subskribovat), trans- (transponovat)

Mutace (transpozice)

- Slovesa ze substantiv
- Slovesa z adjektiv
- Slovesa ze sloves

reflexivizace

- se/si
- Mění-li se význam slovesa
- Někdy se kombinuje s prefixací (na- + se, po- + se)
- Syntax (reflexivní pasívum, reciprocita, vyjadřování objektu, ...)

slovesa ze substantiv

- existence nebo funkce (panovat, sloužit)
- faktitivnost - dělat to, co vyjadřuje základové substantivum (sportovat, škodit)
- posese - mít to, co vyjadřuje základové substantivum (věřit, vonět)
- význam úzu – používat to, co vyjadřuje základové substantivum (telefonovat, zvonit)
- význam donace – „opatřovat co/koho tím, co vyjadřuje základové substantivum (cukrovat, solit)

Nebo jednodušeji

- stát se kým (nositelům vlastnosti, kterou má substantivum) -i (bratřit se, kašpařit, kohoutit se, opičit se); -ovat (bratříčkovat se, přítelíčkovat se)
- slovesa vyjadřující činnost na základě substance, která je jejím předmětem vytvářený předmět: učinit kým/čím (-ova programovat, -i čtvrtit, -ni zpopelnit,...); zasažený/zasahovaný předmět (-ov listovat, -i ručit); vytvářet něco – opatřovat, pokrývat, plnit (-ova čárkovat, lakovat, -i solit, oplotit, -ni – zatravnit, zalesnit, -a – látat, poutat); zbavit/zbavovat koho/čeho – odpeckovat, vyčlenit, rozuzlit)

Dále ...

- tvoření sloves na základě prostředku činnosti (užívat věci vyjádřené substantivem při určité činnosti jako jejího prostředku –ova – cévkovat, drátkovat, -i – kosit, zvonit, věnčit, -ě/-e rozumět)
- slovesa motivovaná substantivy vyjadřujícími různé okolnosti děje – místo (-ova –stolovat, -i hnízdit); – směr (-ova pytlouvat, -i nalodit); – čas děje (-ova nocovat, ponocovat, letovat, zimovat).

Čili jednoduše řečeno

- Od jmen osob (přítelíčkovat)
- Od jmen věcí (kosit)
- Od pojmenování s okolnostním významem času, místa, způsobu

slovesa z adjektiv

- inchoativa (inchoare – začínat) – stávat se takovým, jak vyjadřuje základové adjektivum (šedivět, blednout, červenat)
- faktitivní (účinná) – učinit takovým, jak vyjadřuje základové adjektivum (čistit, černit, bílit)

Slovesa z adjektiv

(není jednota, zda řadit do kat. transpoziční nebo mutační)

- stávat se nějakým - modrat
- činit nějakým (faktitiva) - modřit

Slovesa ze sloves

- působit nebo způsobit, aby se uskutečnil děj vyjádřený základovým slovesem – kauzativa, úzce souvisí se třídou faktitiv (modifikace).
- Třída stará zajímavá hláskovými alternacemi: vařit < vřít, mořit < mřít, točit < téci, trápit < trpět, položit < ležet, postavit < stát, posadit < sedět, pověsit < viset, napojit < pít.

analyzujte desubstantivní slovesa

- | | | |
|------------|-----------|------------|
| • kralovat | trampovat | sílit |
| • radit | věznit | koketovat |
| • hostovat | číslovat | bodovat |
| • nocovat | sočit | hláskovat |
| • lakovat | básnit | zvlčet |
| • veslovat | kosit | pranýřovat |
| • zubit se | trůnit | šaškovat |

k základovým substantivům utvořte faktitiva

- | | | |
|--------|--------|------|
| • děs | škoda | vír |
| • vlna | vražda | stín |

- | | | |
|----------|---------|-------|
| • strach | zrada | mráz |
| • zásoba | zásluha | jméno |
| • kal | sídlo | ruka |
| • tělo | slzy | chlad |

Utvoř slovesa od substantiv. Vysvětli jejich význam.

- | | | |
|---------|-------|--------|
| • ruka | pán | země |
| • cesta | čas | strana |
| • žena | místo | síla |
| • jméno | mráz | host |
| • zlato | kruh | |

slovesa od adjektiv rozdělte na inchoativa a faktitiva

- | | | |
|-------------|----------|------------|
| • baculatět | zelenat | bílit |
| • bělet | teplat | černat |
| • černit | churavět | hubenět |
| • šedivět | mládnout | tloustnout |
| • ředit | šířit | modrat |
| • modřit | krátit | čistit |
| • tupit | ostřit | veselit se |

k adjektivům tvořte faktitiva

- | | | |
|-----------|---------|-----------|
| • svatý | nový | jasný |
| • tichý | mírný | bohatý |
| • názorný | rychlý | spokojený |
| • sytý | snadný | krátký |
| • hotový | plachý | cizí |
| • rovný | silný | živý |
| • prázdný | nemožný | mrtvý |